

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 4.

ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.2>

УДК 338.24:330.342.14(477)

Н. А. Супрун,

д. е. н, професор, головна наукова співробітниця

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3889-8579>

ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР

N. Suprun,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Research Fellow of the

Institute of Economics and Forecasting

of the National Academy of Sciences of Ukraine

POST-SOCIALIST TRANSFORMATION OF ENTERPRISE MANAGEMENT MODELS IN UKRAINE: AN INSTITUTIONAL PERSPECTIVE

Стаття присвячена дослідженню трансформації системи управління підприємствами в Україні у процесі переходу від планової до ринкової економіки з акцентом на вплив інституційної та структурної спадщини радянської

економічної моделі. Метою дослідження є визначення впливу інституційної спадщини командно-адміністративної системи на формування особливостей ринкової системи управління підприємствами в Україні в умовах перехідної економіки, що визначили подальший вектор розвитку виробничого потенціалу підприємств у довгостроковій перспективі.

У статті проаналізовано вихідні структурні характеристики економіки України на момент здобуття незалежності та показано, що ці фактори суттєво вплинули на процес формування ринкової системи управління підприємствами та зумовили обмеження інституційних трансформацій.

Визначено основні початкові етапи трансформації управлінських моделей підприємств та типові тенденції їх розвитку. Показано, що інституційною детермінантою першого етапу стала деконструкція системи централізованого планування та стихійне формування ринкових механізмів управління, що супроводжувалося розривом виробничих зв'язків і кризою виробничого сектору. Другий етап пов'язаний із процесами приватизації, які зумовили формування різних моделей корпоративного управління, а саме: корпоративно-ринкову модель (притаманну компаніям із часткою іноземного капіталу та/або із стратегічними інвесторами), інсайдерську модель менеджерського контролю та гібридну модель із збереженням елементів адміністративного управління.

Доведено, що інституційна спадщина радянської економіки сприяла збереженню надмірно бюрократизованих адміністративних управлінських практик, патерналістської управлінської культури та поширенню короткострокових управлінських стратегій, що обмежувало інвестиційну активність підприємств та їх адаптацію до конкурентного середовища.

The article is devoted to the study of the transformation of enterprise management systems in Ukraine during the transition from a centrally planned to a market economy, with a focus on the impact of the institutional and structural legacy of the Soviet economic model. The aim of the study is to determine the

influence of the institutional legacy of the command-administrative system on the formation of the specific features of the market-oriented enterprise management system in Ukraine within a transition economy, which have shaped the long-term trajectory of the development of the production potential of enterprises.

The paper analyzes the initial structural characteristics of the Ukrainian economy at the time of independence and demonstrates that these factors significantly influenced the formation of a market-based enterprise management system and constrained the scope of institutional transformations.

The main initial stages of the transformation of enterprise management models and the typical trends of their development are identified. It is shown that the institutional determinant of the first stage was the deconstruction of the centralized planning system and the spontaneous emergence of market-based management mechanisms, accompanied by the disruption of production linkages and a crisis in the industrial sector. The second stage is associated with privatization processes, which led to the emergence of different corporate governance models, namely: the corporate market-oriented model (typical of companies with foreign capital participation and/or strategic investors), the insider model of managerial control, and the hybrid model characterized by the preservation of elements of administrative management.

It is substantiated that the institutional legacy of the Soviet economy contributed to the persistence of excessively bureaucratized administrative management practices, a paternalistic managerial culture, and the prevalence of short-term management strategies, which limited firms' investment activity and hindered their adaptation to a competitive environment.

Ключові слова: *трансформація економіки, управління підприємствами, приватизація, корпоративне управління, інституційна спадщина, інституційна історія, перехідна економіка.*

Keywords: *economic transformation, enterprise management, privatization, corporate governance, institutional legacy, transition economy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап економічного розвитку України характеризується складним процесом інституційної трансформації економічних та управлінських систем, що зумовлює необхідність пошуку ефективних інструментів резилієнтності підприємств. Таким інструментом має стати система управління, проте попередній досвід її формування в перехідній економіці продовжує мати певний негативний вплив на специфіку управлінських практик багатьох підприємств. Незважаючи на активне впровадження сучасних управлінських моделей, вплив попереднього історичного досвіду залишається актуальним і недостатньо вивченим, що спричиняє фрагментарність і непослідовність економічних реформ, низьку ефективність управлінських практик і слабку адаптацію підприємств до динамічних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансформації систем управління підприємствами у країнах із перехідною економікою є предметом активного інтересу в економічному науковому дискурсі, що зумовлено потребою усвідомлення результатів та довгострокових наслідків швидких трансформаційних перетворень для підприємств та соціально-економічного розвитку країн загалом.

У фундаментальній праці провідного західного експерта з економічних реформ у пострадянських країнах А. Аслунда в контексті аналізу економічних реформ перехідного періоду показано передумови та особливості трансформації системи управління, яка відіграла провідну роль у переході державної економіки до ринкової [1]. У дослідженні робиться висновок, що формування нової парадигми управління характеризувалося спорадичними та фрагментарними інституційними змінами, пов'язаними із інституційно-непідготовленою моделлю приватизації, стрімкою трансформацією відносин власності та непослідовністю економічних реформ.

У своєму дослідженні Г. Роланд розглядає проблеми формування нової системи управління через призму таких ключових питань як: вибір стратегій

лібералізації ринку, роль приватизації у формуванні конкурентного середовища, вплив правових та інституційних рамок на ефективність підприємств [5].

Воробієнко П. П., Лозова Т. І., Олійник Г. Ю., аналізуючи особливості перехідної економіки, окрему увагу приділяють аналізу трансформації управління в процесі приватизації та реформування підприємств, відзначаючи, що стихійний характер приватизаційного процесу значною мірою зумовив повільні темпи адаптації економічних структур до ринкових умов [8].

Дослідники Клаус Мейєр і М. Пенг [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] у своїй статті переконливо показали, що успіх діяльності підприємств у перехідних економіках визначається поєднанням інституційних чинників, ресурсних можливостей та особливостей ринкової трансформації. Автори роблять акцент на тому, що провідна роль у формуванні ефективних моделей управління підприємствами має бути відведена якості ринкових інституцій, зокрема системи захисту прав власності та розвитку підприємницького середовища.

У монографії «Підприємництво в епоху глобальних трансформацій» автори аналізують процес формування системи управління в перехідній економіці через призму викликів, з якими стикаються підприємства при формуванні сучасних моделей управління, розглядаючи їх як інструмент адаптації підприємств до нових економічних умов [11]. У дослідженні «Держава і ринок в економічному розвитку та у повоєнному відновленні: зарубіжний досвід» представлено особливості формування управлінських моделей через призму генези організаційних форм підприємств у різних національних економіках з акцентом на необхідність застосування ефективних управлінських практик у процесі повоєнного відновлення України [9].

Важливим напрямком досліджень проблеми у контексті інституційної історії є історико-економічний аналіз процесів трансформації економіки, що

представлений у праці «Еволюція ринкових інститутів в Україні» (за ред. В. Небрат), у якій трансформація системи управління перехідного періоду розглянута у безпосередньому зв'язку із розвитком базових економічних інституцій, насамперед – власності, конкуренції, державного регулювання [10].

У науковій літературі часто робиться акцент на тому, що складність трансформації управління підприємствами у перехідних економіках була зумовлена відсутністю сформованої ринкової інституційної інфраструктури, відсутністю механізмів захисту прав власності та належного корпоративного управління. Попри значний науковий інтерес до проблеми, аналіз наукових публікацій свідчить, що недостатньо дослідженим залишається питання ролі інституційної спадщини командно-адміністративної системи у формуванні управлінських моделей підприємств у перехідній економіці в контексті її довгострокового впливу на економічний розвиток.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є виявлення інституційних характеристик постсоціалістичної трансформації управління підприємствами в Україні в контексті їх довгострокового впливу на розвиток національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трансформація системи управління підприємствами в Україні під час переходу від планової до ринкової економіки відбувалася в умовах значних інституційних обмежень, успадкованих від командно-адміністративної економічної системи, що мала такі характерні особливості:

- гіпертрофована структура економіки, в якій домінували важка промисловість, видобувні галузі та ВПК, управління якими вимагало збереження централізованої ієрархічної системи управління;
- надмірна експортно-орієнтованість української економіки (в т.ч. – орієнтованість на загальносоюзний економічний простір): лише 20% продукції реалізувалось на всередині України, що ускладнювало процес переорієнтації виробництва на потреби місцевих ринків;

- висока частка незавершеного та критично низька частка замкненого циклу виробництва окремих галузей (зокрема, замкнений цикл виробництва українських підприємств ВПК складав близько 3%), що ускладнювало формування незалежної системи управління;

- економічно-недоцільна інтегрованість у загально-союзний господарський комплекс.

Трансформація системи управління підприємствами в цих умовах відбувалася в кілька основних етапів, кожен із яких мав притаманні йому характерні особливості:

На початковому етапі (1991–1994 рр.) трансформація системи управління підприємствами відбувалась в умовах деконструкції адміністративно-керованої системи централізованого директивного регулювання економікою та стихійного формування ринкових засад управління та механізмів взаємодії економічних суб'єктів за умови збереження основних складових і принципів успадкованої від радянської економіки моделі управління. Формування нової парадигми управління підприємствами була скерована на вирішення таких першочергових завдань:

- перебудова системи та традиційної організаційної структури державного управління економікою, що передбачала ліквідацію централізованих органів управління та зміну функцій галузевих міністерств, акцент у діяльності яких зміщувався з оперативного управління підприємствами на управління розвитком галузей та економіки в цілому;

- формування державної регуляторної системи для запобігання ризикам ринкової взаємодії суб'єктів господарювання, що передбачало розроблення антимонопольних механізмів і створення відповідної організаційної структури ринку;

- інституціоналізація ринкових механізмів управління в процесі приватизації підприємств.

Відправною точкою деконструкції адміністративно-керованої системи централізованого управління економікою стала ліквідація у 1992 р.

Державного планового комітету УРСР (Держплану), проголошена Постановою Кабінету Міністрів України [6], згідно з якою функції планування та економічного прогнозування були передані Міністерству економіки України. Ліквідація Держплану була зумовлена необхідністю ліквідації адміністративної системи колоніального правління і формування самостійної системи врядування та власної економічної політики нової незалежної держави.

Водночас, ліквідація Держплану як органу директивного централізованого планування, принципи діяльності якого були несумісні з ідеологією економічного лібералізму і ринкової саморегуляції економіки, була продиктована необхідністю докорінної зміни механізмів управління економікою в умовах ринкової трансформації.

З припиненням діяльності Держплану була ліквідована централізована система планування, що спиралась на механізми визначення виробничих завдань, розподілу ресурсів та контролю за їх виконанням, що виявилось у відміні жорсткого централізованого регулювання обсягів виробництва, скасуванні системи державних замовлень щодо обсягів виробництва і сфер розподілу продукції; лібералізації ціноутворення, ліквідації організаційної структури управління Держплану. Як наслідок, підприємства, що звикли функціонувати в умовах чітко визначених вимог, державних індикаторів та прогнозних (планових) показників діяльності втратили інституційні рамки діяльності. Відсутність державного регулювання зумовило дезорганізацію та розрив міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків та угод між окремими підприємствами, більшість яких залишилася без постачальників і ринків збуту, що призвело до зупинки виробництва та загострення кризових процесів. Водночас, ліквідація Держплану стала початком масштабної приватизації, що змінила власність підприємств і вимагала нових підходів до їх управління.

На початковому етапі трансформації економіки через наявність значного державного сектору (за експертними розрахунками частка

державного сектору в українській економіці становила від 87,0% у 1992 р. до 46,7% у 1998 р.) зберігалася необхідність відносно злагодженої системи державного управління підприємствами [8, с.130.]. У командно-адміністративній економіці ця система поряд із плануванням виконувала функцію оперативного управління підприємствами і була розпорошена між окремими міністерствами і відомствами.

У процесі ринкової трансформації система державного управління була видозмінена і набула нової функції – управління правами власності, що згідно з Постановою Верховної Ради України від 1992 р. була передана новоствореному відомству – Фонду державного майна України [7]. Створення цього органу мало на меті трансформацію моделі адміністративного управління і розбудову принципово нової моделі управління, що ґрунтується на принципі захисту прав власності і спирається на успішні міжнародні практики. Водночас було розроблено інституційні засади управління майном підприємств, установ, організацій, що і надалі перебували у загальнодержавній власності.

Організаційною основою формування нової системи державного управління економікою стало новостворене на базі Держплану Міністерство економіки України, на яке було покладено функції прогнозування, аналітичної обробки даних, розроблення напрямів економічного розвитку та створення механізмів економічної політики, що мали забезпечити виконання цих завдань.

На відміну від радянської системи управління, що спиралася на механізми централізованого державного регулювання та директивного планування, провідним трендом трансформації системи управління економікою у перехідний період мало стати формування децентралізованої моделі управління, заснованої на ринкових механізмах координації, розширенні автономії економічних агентів та підвищенні ролі суб'єктів господарювання у прийнятті управлінських рішень. Проте, відсутність необхідних знань та досвіду в сфері державного управління стали

обмежувальними чинниками становлення ефективної системи управління ринковими активами. При цьому практично зруйнована система державного регулювання призвела до розриву міжгалузевих і крос-територіальних зв'язків, внаслідок чого підприємства втратили постачальників, ринки збуту, що призвело до стагнації, а подекуди і повної зупинки виробництва, банкрутства підприємств та макроекономічної кризи.

Попри те, що ліквідація державної системи планування була необхідним та закономірним кроком для ринкової трансформації економіки, відсутність чіткої державної стратегії та належної законодавчої бази призвела до глибоких кризових явищ у системі управління як на рівні підприємств, так і на рівні державного регулювання процесів розвитку виробничого сектору. Ці процеси мали як короткострокові (макроекономічні дисбаланси, розрив міжгалузевих зв'язків, гіперінфляція), так і довготривалі макроекономічні наслідки (деіндустріалізація, втрата конкурентоспроможності і руйнація низки галузей) [8, с.34].

Найбільш критично ліквідація державного регулювання позначилась на діяльності підприємств, що зберігали державну форму власності і продовжували функціонувати виключно в межах державних замовлень. Такі підприємства за інерцією діяли без урахування ринкової кон'юнктури, споживчого попиту та ефективності виробництва. В умовах розриву господарських зв'язків продукція підприємств, що працювали на оборонну промисловість, великий машинобудівний комплекс або виробляли продукцію в межах міжреспубліканського обміну, часто не відповідала потребам або була надлишковою на внутрішньому українському ринку. Втративши гарантовані замовлення і канали збуту продукції, такі підприємства не змогли адаптуватися до нових ринкових умов і більшість з них була ліквідована або законсервована на тривалий час.

Невідповідність застарілої і нерелевантної системи управління новим ринковим умовам зумовила масове банкрутство підприємств, та, як наслідок, руйнування усталеної структури економіки, деіндустріалізацію окремих

регіонів України та посилення регіональних соціально-економічних диспропорцій.

Реформування системи управління у 1995–1999 рр. продовжилося в умовах роздержавлення економіки і значною мірою залежало від застосованих методів приватизації, які визначали особливості корпоративного контролю і принципів управління приватизованих підприємств. Відповідно до різних типів приватизації склалося кілька різних моделей управління, що сформувалися у приватних компаніях (Табл.1).

Таблиця 1. Моделі управління, що сформувалися у ході приватизації

Період	Основний метод приватизації	Кількість об'єктів (державна власність)	Кількість об'єктів (комунальна власність)	Характеристика моделі управління
1992–1994	Пільгова та мала приватизація. Викуп трудовими колективами внаслідок пільгового продажу майна менеджерам та працівникам	~3 700	~8 300	Інсайдерська модель менеджерського контролю
1995–1998	Масова (сертифікатна) приватизація	~11 000 (середні/великі підприємства)	~39 000 (малі підприємства)	Квазі-інсайдерська модель контролю на основі розпорошеної власності
з 1995	Індивідуальна приватизація (конкурси, аукціони) за грошові кошти	~13 400	~43 700	Корпоративно-ринкова модель управління, із залученням стратегічних інвесторів (у тому числі іноземних)

Джерело: складено на основі [3].

Особливістю системи управління у компаніях, викуплених менеджментом і працівниками шляхом так званої пільгової приватизації у 1992–1994 рр., була відсутність істотних конфліктів інтересів між інсайдерами, тому що вони, як правило, пом'якшувалися спільною зацікавленістю в поліпшенні результатів діяльності. Однак, у таких компаніях формальний перехід до ринку часто не супроводжувався

кардинальною зміною управлінських практик: колишні керівники державних підприємств ставали фактичними власниками, але продовжували використовувати звичні адміністративні методи, зокрема директивний стиль управління та ручне регулювання. При цьому колективна власність створювала видимість демократичного управління, а насправді часто була чинником управлінської невизначеності, оскільки ролі власників та агентів у системі управління не були чітко розмежовані.

На етапі масової ваучерної та сертифікатної приватизації (1995–1998 рр.) в ході безоплатної передачі державної власності громадянам через приватизаційні майнові сертифікати (ПМС) найбільш типовою схемою стала приватизація підприємств колишніми керівниками, які обіймали посади ще за радянських часів. Так звані «червоні директори» за рахунок асиметричного доступу до ресурсів і інформації стали пріоритетними учасниками приватизації державних підприємств у таких формах як: викуп акцій на пільгових умовах, заснування акціонерних товариств, більша частка капіталу яких належала управлінському персоналу, лобювання вигідних для себе приватизаційних схем завдяки використанню адміністративного ресурсу. В результаті сформувалась квазі-ринкова модель розпорошеної власності, що характеризувалась монополізацією контролю в руках «червоних директорів» при надмірно розпорошеній власності (акціонерами стали 16,7 млн осіб) [3, р.12].

Паралельно з 1995 р. розпочалася індивідуальна приватизація (конкурси, аукціони) за грошові кошти, що зумовило зменшення частки внутрішніх інвесторів. Якщо у 1994 р. частка внутрішніх акціонерів у структурі капіталу приватизованих компаній склала 50–52%, а зовнішніх – 18–22%, то лише впродовж одного року співвідношення приватних власників у структурі управління компаній змінилося на користь зовнішніх інвесторів, їх частка збільшилася до 33% [8, с.154].

У результаті індивідуальної приватизації за грошові кошти на більшості приватизованих підприємств України сформувалася корпоративно-

ринкова модель управління, особливостями якої стали: поява стратегічних інвесторів (у тому числі іноземних); концентрація власності та зростання ролі власника у прийнятті управлінських рішень; впровадження ринково орієнтованих механізмів управління; поступова імплементація сучасних практик корпоративного управління.

Управлінські стратегії у заснованих у такий спосіб компаніях дедалі більше були націлені на підвищення ефективності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємств. На відміну від попереднього етапу ваучерної приватизації, де домінували інсайдерські моделі управління, грошова приватизація сприяла формуванню більш ефективних і прозорих механізмів управління, посиленню взаємодії підприємств із ринковим середовищем та поступовій модернізації виробничого потенціалу.

Водночас в багатьох приватизованих компаніях тривалий час спостерігалось одночасне використання ринково орієнтованих інструментів управління та адміністративних методів прийняття рішень, жорсткої вертикальної ієрархії управлінських структур та залежності від зовнішнього регуляторного впливу. Такий гібридний підхід став чинником обмеження ефективності управління, підприємницької активності і зміцнення виробничого потенціалу. Але, попри очевидні негативні наслідки, він певним чином забезпечив адаптивність підприємств до викликів трансформаційного періоду.

У дослідженні провідного західного експерта з економічних реформ у пострадянських країнах Андерса Аслунда, який в період ринкових трансформацій був економічним радником українського уряду, зазначається, що ключовими ознаками формування системи управління в перехідній економіці України були відсутність усталених інституційних рамок, стандартних процедур та ефективних механізмів координації. Внаслідок хаотичного демонтажу командно-адміністративної системи, який не супроводжувався своєчасним формуванням важливих ринкових інститутів, виник своєрідний управлінський вакуум, який проявлявся у своєрідній

управлінській «анархії» та хаотичному прийнятті управлінських рішень [1, р. 133–134].

В умовах інституційної невизначеності, за відсутності чітких регуляторних орієнтирів і стабільного інституційного середовища управління підприємствами здійснювалося за інерційним принципом «від досягнутого» без належної уваги до інновацій та інвестиційного менеджменту. Це призвело до катастрофічного падіння показників виробництва: за період 1991-1997 рр. обсяг промислового виробництва скоротився до 48,4% від рівня 1990 року, а реальні інвестиції впали до критичних 19,1% [2, р.5-6].

Водночас, вивчення історичного досвіду ринкової трансформації перехідних економік свідчить, що ефективність діяльності компаній залежить не тільки від способу приватизації чи форми власності компаній, а й від сформованої внутрішньо-фірмової моделі управління та наявності конкурентного середовища [8, с.29].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Формування системи управління підприємствами в період ринкових трансформацій в Україні відбувалося під впливом глибоких інституційних та структурних обмежень та недосконалих інституційних норм, успадкованих від командно-адміністративної системи, які мали довгостроковий вплив на перебіг економічних реформ.

Ключовим чинником трансформації системи управління підприємств стала форма створення приватних компаній, що призвела до суттєвих відмінностей у моделях управління, які варіювалися у діапазоні від збереження моделі низько-ефективного державного адміністрування і надмірно-бюрокритизованого негнучкого контролю (навіть на приватизованих підприємствах) до приватних моделей менеджменту, орієнтованих на швидку віддачу інвестицій та високо-ризиковані стратегії.

Дослідження різних форм приватизації уможливило виявлення залежності між способами приватизації та типами управлінських моделей, що утворилися на приватизованих підприємствах, на основі чого визначено

різні типи моделей управління, а саме: корпоративно-ринкову модель (притаманну компаніям із часткою зовнішніх стратегічних інвестицій чи іноземного капіталу), інсайдерську модель менеджерського контролю, квазі-інсайдерську модель із розпорошеною власністю. Всім цим моделям було притаманне тривале збереження елементів адміністративного управління.

Гетерогенність управлінських моделей спричинила формування гібридного підприємницького середовища, в якому поєднання ринкових і суто адміністративних механізмів зумовило структурну неоднорідність і низький рівень резильєнтності підприємницьких структур, що обмежувало ефективність використання та відтворення виробничого потенціалу і, відповідно, конкурентоспроможність української економіки.

Перспективи подальших досліджень теми пов'язані з поглибленим аналізом впливу укорінених неформальних патернів економічної поведінки на ефективність управління підприємствами в умовах подальших ринкових трансформацій економіки.

Література

1. Åslund, A. (2009), *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*, Peterson Institute for International Economics, Washington, DC, USA.
2. Degtyareva, V., Savsunenko, O. (1998), *Restructuring of industrial economies in countries in transition: Experience of Ukraine*, 38th Congress of the European Regional Science Association: "Europe Quo Vadis? - Regional Questions at the Turn of the Century", 28 August - 1 September 1998, Vienna, Austria, European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve.
3. Dubrovskiy, V., Paskhaver, A., Verkhovodova, L. and Blaszczyk, B. (2007), *Conditions of Resuming and Completing Privatization in Ukraine. Analytical Report and Recommendations for the State Privatization Program*, CASE, Kyiv–Warsaw, Ukraine–Poland.

4. Meyer, K.E. and Peng, M.W. (2016), "Theoretical foundations of emerging economy business research", *Journal of International Business Studies*, Vol. 47, No. 1, pp. 3–22.
5. Roland, G. (2000), *Transition and Economics: Politics, Markets, and Firms*, MIT Press, Cambridge, MA, USA.
6. Кабінет Міністрів України (1992), Постанова № 43 «Про ліквідацію Держплану України» від 24.01.1992 р.
7. Верховна Рада України (1992), Постанова № 2116-XII «Про управління майном підприємств, установ, організацій, що є загальнодержавною власністю» від 14.02.1992 р.
8. Воробієнко, П.П., Лозова, Т.І., Олійник, Г.Ю. (2018), *Перехідна економіка: теорія та практика*, ОНАЗ ім. О. С. Попова, Одеса.
9. Небрат, В.В. (ред.) (2024), *Держава і ринок в економічному розвитку та у повоєнному відновленні: зарубіжний досвід*, НАН України, Ін-т економіки та прогнозування, Київ.
10. Небрат, В.В. (ред.) (2012), *Еволюція ринкових інститутів в Україні*, НАН України, Ін-т економіки та прогнозування, Київ.
11. Пашко, П.В., Лазебник, Л.Л., Кіндзерський, Ю.В. et al. (2019), *Підприємництво в епоху глобальних трансформацій: виклики та перспективи розвитку*, Університет ДФС України, Ірпінь.

References

1. Åslund, A. (2009), *How Ukraine Became a Market Economy and Democracy*, Peterson Institute for International Economics, Washington, DC, USA.
2. Degtyareva, V., Savsunenko, O. (1998), *Restructuring of industrial economies in countries in transition: Experience of Ukraine*, 38th Congress of the European Regional Science Association: "Europe Quo Vadis? - Regional Questions at the Turn of the Century", 28 August - 1 September 1998, Vienna, Austria, European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve.
3. Dubrovskiy, V., Paskhaver, A., Verkhovodova, L. and Blaszczyk, B. (2007), *Conditions of Resuming and Completing Privatization in Ukraine*.

Analytical Report and Recommendations for the State Privatization Program, CASE, Kyiv–Warsaw, Ukraine–Poland.

4. Meyer, K.E. and Peng, M.W. (2016), “Theoretical foundations of emerging economy business research”, *Journal of International Business Studies*, vol. 47, no. 1, pp. 3–22.

5. Roland, G. (2000), *Transition and Economics: Politics, Markets, and Firms*, MIT Press, Cambridge, MA, USA.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (1992), “On the liquidation of the State Planning Committee of Ukraine”, Resolution No. 43, January 24, 1992.

7. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), “On the management of property of enterprises, institutions and organizations that are state-owned”, Resolution No. 2116-XII, February 14, 1992.

8. Vorobiienko, P.P., Lozova, T.I. and Oliynyk, G.Y. (2018), *Perekhidna ekonomika: teoriia ta praktyka* [Transition economy: theory and practice], O. S. Popov Odessa National Academy of Telecommunications, Odesa.

9. Nebrat, V.V. (2024), *Derzhava i rynek v ekonomichnomu rozvytku ta u povoiennomu vidnovlenni: zarubizhnyj dosvid* [State and market in economic development and post-war recovery: foreign experience], Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

10. Nebrat, V.V. (2012), *Evoliutsiia rynkovykh institutiv v Ukraini* [Evolution of market institutions in Ukraine, NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting], Kyiv, Ukraine.

11. Pashko, P.V., Lazebnyk, L.L., and Kindzerskyi, Y.V. (2019), *Pidpriemnytstvo v epokhu hlobal'nykh transformatsij: vyklyky ta perspektyvy rozvytku* [Entrepreneurship in the era of global transformations: challenges and prospects for development], University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 21.03.26

Прорецензовано / Revised: 10.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26